

Γλωσσικά σχόλια

<p>ἦν χρόνος ὅτε ἦν ἄτακτος (ὁ/ἡ ἄτακτος, τὸ ἄτακτον) ἀνθρώπων βίος ὁ/ἡ θηριώδης, τὸ θηριώδες τὸ ἄθλον ὁ ἐσθλός, ἡ ἐσθλή, τὸ ἐσθλόν αὖ τὸ κόλασμα κἄπειτα (= καὶ ἔπειτα, κράση) μοι δοκοῦσιν ἄνθρωποι (= οἱ ἄνθρωποι, κράση) θέσθαι (απαρ. αορ. β' ρ. τίθεμαι) νόμους ὁ κολαστής τύραννός εἰμι ἡ ὕβρις ἔζημοῦτο (γ' εν. οριστ. παραρ. ρ. ζημόομαι, ζημοῦμαι) ἔξαμαρτάνω τὰμφανῆ (= τὰ ἐμφανῆ, κράση) οἱ νόμοι ἀπεῖργον αὐτοὺς ἔργα μὴ πράσσειν βία λάθρα τηνικαῦτα πυκνός τις καὶ σοφός γνώμην ἀνήρ θεῶν δέος θνητοῖσιν (= θνητοῖς) ἔξευρεῖν (απαρ. αορ. β' ρ. ἔξευρίσκω) ὅπως εἶη τι δεῖμα τοῖς κακοῖσι (= κακοῖς), κἄν φρονέω, φρονῶ ἐντεῦθεν τὸ θεῖον εἰσηγήσατο (ρ. εἰσηγέομαι, εἰσηγοῦμαι) ὡς ἔστι δαίμων ἀφθίτω (επίθ. ὁ/ἡ ἄφθιτος, τὸ ἀφθιτον) θάλλων βίω νόφ (ουσ. ὁ νοῦς) τ' ἀκούων καὶ βλέπων φρονῶν τε καὶ προσέχων τε ταῦτα καὶ φύσιν θεῖαν φορῶν (μτχ. ενεστ. ρ. φορέω, φορῶ) πᾶν τὸ λεχθέν (μτχ. παθ. αορ. α' ρ. λέγομαι) ὁ βροτός</p>	<p>υπήρχε μια εποχή που έλειπε ο νόμος / η τάξη από τη ζωή των ανθρώπων (πβ. ν.ε.: αταξία, τακτοποιώ) που ταιριάζει σε θηρίο, που χαρακτηρίζεται από θηριωδία το βραβείο, το έπαθλο (πβ. ν.ε.: αθλοθέτης, αθλοπαιδιά) ο ενάρετος πάλι, από την άλλη πλευρά η τιμωρία (πβ. ν.ε.: κόλαση, κολαστήριο) κι έπειτα έχω την εντύπωση ότι οι άνθρωποι θέσπισαν (πβ. ν.ε.: θέμα, θέση, θετός) νόμους ο τιμωρός εξουσιάζω, κυβερνώ η αλαζονεία, η ξιπασιά, (εδώ) η αδικία, η ασυδοσία τιμωρούνταν σφάλλω, αδικώ οι νόμοι εμπόδιζαν αυτούς να διαπράττουν φανερές αδικίες κρυφά (πβ. ν.ε.: λαθραίος, λαθροκυνηγός) τότε ένας άνθρωπος ευφυής και σοφός ότι επινόησε (πβ. ν.ε.: εφευρίσκω, εφεύρεση) για τους θνητούς τον φόβο των θεών για να υπάρχει κάποιος φόβος για τους κακούς, ακόμα και αν σκέφτομαι, σχεδιάζω (πβ. ν.ε.: φρόνημα, φρόνηση) από τότε εισηγήθηκε / δίδαξε το θείο, ότι δηλαδή υπάρχει θεός που ζει αιώνια και που ακούει και βλέ- πει με τον νου και σκέφτεται και επιτηρεί αυτά και είναι περιβεβλημένος με τη θεία φύση καθετί που λέγεται ο θνητός</p>
---	--

Ερμηνευτικά σχόλια

Ἦν χρόνος ὅτ': Η φράση αυτή αποτελεί συνηθισμένη έναρξη μυθικών διηγήσεων στην αρχαιότητα. Μοιάζει πολύ με την εισαγωγική φράση των δικών μας παραμυθιών: *ήταν κάποτε...* Με παρόμοιο τρόπο σκιαγραφεί ένας άλλος μεγάλος σοφιστής, ο Πρωταγόρας, στον ομώνυμο πλατωνικό διάλογο, τα πρώιμα στάδια του ανθρώπινου πολιτισμού.

Ἦν χρόνος ὅτ' ἦν ἄτακτος ἀνθρώπων βίος... ἔζημοῦτο δ' εἶ τις ἔξαμαρτάνοι: Οι περισσότεροι σοφιστές που πήραν θέση πάνω στο ζήτημα της προέλευσης του νόμου και της δικαιοσύνης δίδασκαν ότι κατά την πρώτη περίοδο της εμφάνισης των ανθρώπων στη Γη δεν υπήρχαν ούτε κοινωνική οργάνωση ούτε νόμοι. Οι άνθρωποι κατευθύνονταν περισσότερο από τα ένστικτά τους και το δίκαιο του ισχυροτέρου, συνεπώς η ειρηνική συμβίωση δεν ήταν εφικτή· ο πιο δυνατός υπερίσχυε και επέβαλλε τη θέλησή του στους αδύνατους. Η πρωτόγονη αυτή κατάσταση αντιμετωπίστηκε χάρη στον νόμο και στο δίκαιο, που διαμόρφωσαν νέες συνθήκες ζωής για το ανθρώπινο γένος.

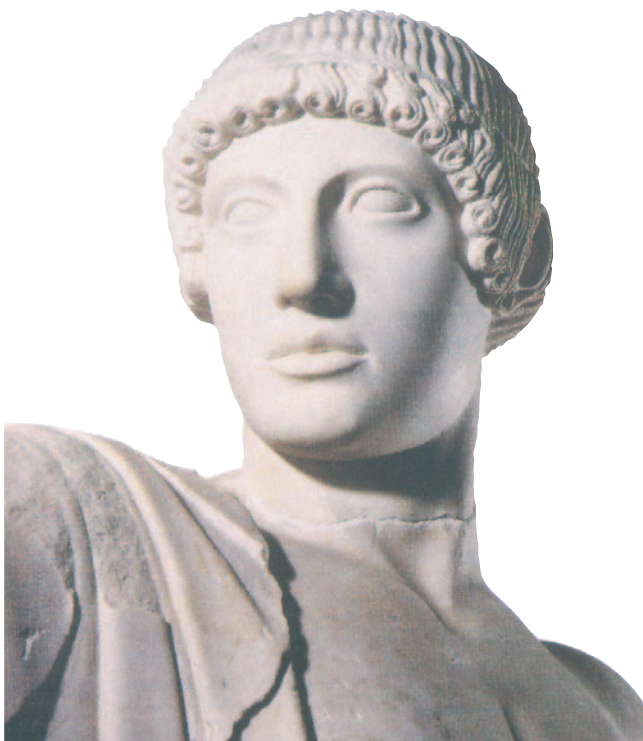

Οι άνθρωποι προσπάθησαν με αυτά τα μέσα να εγκαθιδρύνουν στις κοινωνίες τους τη δικαιοσύνη και να τιμωρήσουν την *ὑβριν*, δηλαδή την αλαζονεία που οδηγεί στην αδικία. Υπάκουαν όμως στους νόμους μόνο όταν υπήρχε κίνδυνος να γίνουν αντιληπτοί και να τιμωρηθούν για την παράβαση που είχαν διαπράξει.

τηνικαυτά μοι δοκεῖ πικνός τις καὶ σοφὸς γνώμην ἀνήρ: Κατά τον Κριτία, η ολοκληρωτική επικράτηση του νόμου και του δικαίου εξασφαλίστηκε μόνο όταν ένας οξυδερκής άνθρωπος επινόησε τους θεούς, που παρατηρούν τις πράξεις του ανθρώπου και κρίνουν ακόμα και αυτές που ξεφεύγουν από τη ματιά των αρχόντων της πόλης. Έτσι, ο σοφιστής παρουσιάζει τη θρησκεία ως ελεγκτικό θεσμό που βασίζεται στο δέος που προκαλεί ο παντελόπτης, παντοδύναμος και αθάνατος θεός.

Ερωτήσεις

1. Ποια κατάσταση επικρατούσε, όταν ο άνθρωπος έκανε τα πρώτα βήματά του πάνω στη Γη; Πώς συντέλεσε η εμφάνιση του νόμου στη βελτίωση αυτής της κατάστασης;
2. Γιατί χαρακτηρίζει ο Κριτίας σοφό τον άνθρωπο που επινόησε τη θρησκεία;
3. Για ποιους λόγους, κατά τη γνώμη σας, η πίστη στους θεούς και άγραφους νόμους άρχισε να φθίνει σταδιακά; Ποιοι παράγοντες συντέλεσαν σε αυτή την εξέλιξη;
4. Ο Κριτίας περιγράφει έναν θεό που επινοήθηκε από έναν σοφό άνθρωπο, με σκοπό να εμποτεύει τα ανθρώπινα και να προλαμβάνει την αδικία με τον φόβο που εμπνέει στους ανθρώπους. Να συγκρίνετε τα χαρακτηριστικά αυτού του θεού με εκείνα του χριστιανικού Θεού.

Ο Απόλλων από το δυτικό αέτωμα του ναού του Δία στην Ολυμπία (Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας)

Η Αθηνά σε περιουλλογή. Η θεά στηρίζεται στο δέρον της και κοιτάζει μια επιτύμβια στήλη (ανάγλυφο του 470-450 π.Χ., Μουσείο Ακροπόλεως).

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

ἄθλος [= διαγωνισμός, αγώνας για την κατάκτηση βραβείου, (μτφ.) πάλη, μόχθος]

[στο κείμενο συναντήσατε τον τύπο: ἄθλον]

Αρχαία Ελληνική - - - - Αρχαία / Νέα Ελληνική - - - - Νέα Ελληνική

Ομόρριζα	απλά	Αρχαία Ελληνική	Αρχαία / Νέα Ελληνική	Νέα Ελληνική
	σύνθετα			
		ἀθλεύω [= αγωνίζομαι για κάποιο έπαθλο] τὸ ἄθλον [= βραβείο αγώνα, (πληθ.) αγώνας]	ἄθλω (ν.ε.: αθλούμαι) ἡ ἄθλησις (-η) ὁ ἄθλητής ἄθλητικός τὸ ἄθλημα ἄθλιος [= ταλαίπωρος, ελεεινός] ἡ ἄθλιότης (-τητα)	αθλητισμός
		ἡ ἄθλοθεσία	ὁ ἄθλοθέτης [= αυτός που απονέμει το βραβείο] ἄθλοφόρος τὸ πένταθλον (-ο) τὸ δέκαθλον (-ο) φίλαθλος τὸ ἔπαθλον (-ο)	αθλοπαιδιές [= αθλητική ψυχαγωγική δραστηριότητα] αθλητίατρος αθλητικογράφος συναθλητής πρωταθλητής πρωταθλητισμός αντιαθλητικός

Ασκήσεις

- Να συμπληρώσετε τις προτάσεις με την κατάλληλη λέξη από τον Λεξιλογικό Πίνακα:
 - Η Ελλάδα αναδείχθηκε _____ Ευρώπης στο ποδόσφαιρο το 2004.
 - Στους Ολυμπιακούς Αγώνες της αρχαίας Ελλάδας το _____ ήταν στεφάνι αγριελιάς.
 - Η Εκκλησία ονόμασε τους αγίους Δημήτριο και Γεώργιο _____ .
- Να συνδυάσετε τις λέξεις της στήλης Α' με αυτές της στήλης Β', επιφέροντας τις αναγκαίες αλλαγές ώστε να προκύψουν αποδεκτά ονοματικά σύνολα:

A'	B'
αντιαθλητικός	αθλητισμός
αθλητικός	έπαθλο
σχολικός	άθλημα
χρηματικός	συμπεριφορά
επίπονος	συντάκτης

- Να εξετάσετε με τη βοήθεια των λεξικών σας πώς η λέξη ἄθλιος πήρε τη σημασία «ταλαίπωρος, δυστυχής». Για να βοηθηθείτε, σκεφτείτε τα ζεύγη λέξεων: ἀγωνία – ἀγών, μοχθηρός – μόχθος, πονηρός – πόνος.

B2. Ετυμολογικά

Δεύτερο συνθετικό λέξη κλιτή - επίθετο

Κατά τη σύνθεση, όταν το β' συνθετικό είναι επίθετο, μένει αμετάβλητο.

π.χ. δύσ-βατος (βατός), πάγ-καλος (καλός), ἄ-γνωστος (γνωστός)

Ασκήσεις

1. Να γράψετε από μία σύνθετη λέξη της α.ε. χρησιμοποιώντας ως β' συνθετικό τα επίθετα σοφός και πᾶς.

2. Με τα συνθετικά που δίνονται να σχηματίσετε σύνθετα επίθετα της α.ε.:

ἄ- + φυσικός _____ πολύς + ποικίλος _____
 ἄ- + ἴσος _____ πρό + δήλος _____
 φίλος + καλός _____

3. Να συνδυάσετε τα πρώτα συνθετικά της στήλης Α' με όσο το δυνατόν περισσότερα επίθετα από τη στήλη Β', ώστε να προκύψουν σύνθετα επίθετα της α.ε. Στη συνέχεια να σημειώσετε στη στήλη Γ' τις σύνθετες λέξεις που προκύπτουν:

A'	B'	Γ'
ἄ-	ὅμοιος	_____
δυσ-	δήλος	_____
παρά	ἀνάλογος	_____
κατά	σύμμετρος	_____

Γ1. Γραμματική

1. Ευκτική ενεστώτα του ρ. εἶμι και παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων ε.φ.

Ο τύπος **εἶη** του κεμένου της Ενότητας (στ. 14) είναι τύπος ευκτικής ενεστώτα του ρ. εἶμι.

Η ευκτική ενεστώτα του ρ. εἶμι δε σχηματίζεται με τη χαρακτηριστική δίφθογγο -οι-, όπως αυτή των βαρύτονων ρημάτων.

Κλίση ευκτικής ενεστώτα ρ. εἶμι

εἶην	εἶμεν / εἶμεν
εἶης	εἶητε / εἶτε
εἶη	εἶσαν / εἶεν

Η ευκτική του παρακειμένου των βαρύτονων ρημάτων σχηματίζεται τόσο περιφραστικά (πιο εύχρηστος τύπος) από την ενεργητική μετοχή παρακειμένου του ρήματος και την ευκτική ενεστώτα του ρ. εἶμι, π.χ. λελυκώς, -υῖα, -ὄς εἶην, όσο και μονολεκτικά (σπάνια), π.χ. λελύκ-οιμι, λελύκ-οις κτλ.

❖ Να κλίνετε την περιφραστική ευκτική παρακειμένου ε.φ. του ρ. κελεύω:

Κλίση ευκτικής παρακειμένου ε.φ.

κεκελευκώς,	-υῖα,	-ὄς	κεκελευκότες,	-υῖαι,	-ότα
»	»	»	»	»	»
»	»	»	»	»	»

2. Γ' κλίση επιθέτων

Αφωνόληκτα τρικατάληκτα σε -ας, -ασα, -αν

Ο τύπος **πᾶν** του κειμένου ανήκει στο αφωνόληκτο τρικατάληκτο επίθετο *πᾶς, πᾶσα, πᾶν*. Άλλα επίθετα αυτής της κατηγορίας είναι τα σύνθετά του ἄπας και σύμπας. Ακολουθεί η κλίση του:

	ενικός αριθμός			πληθυντικός αριθμός		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομ.	πᾶς (< πάντ-ς)	πᾶσα	πᾶν (< πάντ-)	πάντ-ες	πᾶσαι	πάντ-α
γεν.	παντ-ός	πάσης	παντ-ός	πάντ-ων	πασῶν	πάντ-ων
δοτ.	παντ-ί	πάση	παντ-ί	πᾶσι (< πάντ-σι)	πάσαις	πᾶσι (< πάντ-σι)
αιτ.	πάντ-α	πᾶσαν	πᾶν (< πάντ-)	πάντ-ας	πάσας	πάντ-α
κλητ.	πᾶς (< πάντ-ς)	πᾶσα	πᾶν (< πάντ-)	πάντ-ες	πᾶσαι	πάντ-α

Παρατηρήσεις

1. Το θηλυκό γένος κλίνεται κατά την α' κλίση των ουσιαστικών. Το -α του θηλυκού γένους είναι βραχύ (*πάντ-η-α > πᾶν-σ-α > πᾶσα*) όπου εμφανίζεται, εκτός από την κατάληξη -ας της αιτιατικής πληθυντικού.
2. Οι τύποι του αρσενικού *πᾶς (< πάντ-ς)* και του ουδέτερου *πᾶν (< πάντ-)* περισπώνται, παρά τον κανόνα, κατ' αναλογία προς το θηλυκό *πᾶσα*.
3. Για διευκρίνισή σας, να θυμάστε ότι το -α- της παραλήγουσας είναι βραχύ, όταν ακολουθεί -ντ-, και μακρό σε όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις.

Γ2. Σύνταξη

Το άμεσο και έμμεσο αντικείμενο

Όπως διδαχθήκατε πέρυσι (Ενότητα 12), εκτός από τα ρήματα που η σημασία τους συμπληρώνεται με ένα αντικείμενο (μονόπρωτα ρήματα), υπάρχουν και αυτά που η σημασία τους συμπληρώνεται με δύο αντικείμενα που δε συνδέονται παρατακτικά μεταξύ τους (δίπρωτα ρήματα). Στην περίπτωση που συναντάμε δίπρωτο ρήμα, διακρίνουμε τα αντικείμενά του σε **άμεσο** και **έμμεσο** σύμφωνα με τον ακόλουθο πίνακα:

δίπρωτα ρήματα		
άμεσο αντικείμενο	έμμεσο αντικείμενο	παράδειγμα
αιτιατική	δοτική	<i>Πᾶσαν ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ.</i>
αιτιατική	γενική	<i>Ἔμεις ἔμοῦ ἀκούσασθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.</i>
αιτιατική προσώπου	αιτιατική πράγματος	<i>Ἔμεις ὑμᾶς κακὸν οὐδὲν πώποτε ἐποιήσαμεν.</i>
γενική	δοτική	<i>Τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας παρεχωρήσατε αὐτῶ.</i>

Παρατήρηση

Απαρέμφατο ή δευτερεύουσα ονομαστική πρόταση που επέχει θέση αντικειμένου αντιστοιχεί στην αιτιατική πτώση ουσιαστικού που δηλώνει πράγμα.

Ασκήσεις

1. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τους κατάλληλους τύπους της ευκτικής ενεστώτα του ρ. *εἰμί*:
 - α. *Εἴθε παῖς ἐμὸς καλὸς κάγαθος* _____
 - β. *Σύ, ὦ θεοί, εὐτυχῆς* _____
 - γ. *Δοῦλοι εὐπειθεῖς ἡμῖν ἂν* _____, *εἰ κρατοῖμεν.*
 - δ. _____, *ὦ στρατιῶται, μνήμονες τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς.*

2. Να συμπληρώσετε τους παρακάτω τύπους ευκτικής παρακειμένου:

- ἡμεῖς (βουλεύω) _____
 αὕτη (κινδυνεύω) _____
 σύ (σπουδάζω) _____
 αὐται (δανείζω) _____

3. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους στο ζητούμενο πρόσωπο της ευκτικής αορίστου και παρακειμένου:

οὔτος	κωλύω _____	_____
	θύω _____	_____
	σχολάζω _____	_____
οὔτοι	κρύπτω _____	_____
	γράφω _____	_____
	ἄθροίζω _____	_____

4. Να συμπληρώσετε τις φράσεις επιλέγοντας την κατάλληλη ευκτική παρακειμένου από το πλαίσιο:

γεγονότες εἶεν, λελυκότες εἶμεν, ἐπιδεδημηκώς εἶη (ἐπιδημέω, -ῶ = επιστρέφω), τετελευτηκώς εἶη (τελευτάω, -ῶ = πεθαίνω), ἀποδεδωκώς εἶη

- α. Ἔλεγον ὅτι σπονδάς _____ .
 β. Ὅψέ ἄν Λακεδαιμόνιοι φιλόνητροποι _____ .
 γ. Ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες δικασταί, ἐπυθόμην περὶ τῆς βασάνου τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅτι _____ τὸ ἀργύριον.
 δ. Προσελθὼν δὲ πρὸς τὸν πατέρα Κάλλιππος ἤρετο (= ρώτησε) αὐτὸν εἰ ἤδη _____ ὁ Κηφισιάδης.
 ε. Κάλλιππος προσῆλθεν τὸ πρῶτον πρὸς τὴν τράπεζαν, λέγων ὅτι _____ ὁ Λύκων.

5. Να βρείτε τη σωστή απάντηση σε κάθε ερώτηση και να μεταφέρετε το αντίστοιχο γράμμα στα τετράγωνα που ακολουθούν. Θα σχηματιστεί το όνομα γνωστού φιλοσόφου της αρχαιότητας:

α. γ' εν. ευκτ. ενεστ. ρ. εἰμί:	Α. εἶην	Π. εἶη
β. γ' εν. ευκτ. παρακ. ρ. ψηφίζω:	Λ. ἐψηφικώς εἶη	Ρ. ἐψηφικώς εἶην
γ. α' πληθ. ευκτ. παρακ. ρ. φεύγω:	Ι. πεφευγότες εἶητε	Α. πεφευγότες εἶημεν
δ. β' εν. ευκτ. παρακ. ρ. θαυμάζω:	Ο. τεθαυμακότες εἶητε	Τ. τεθαυμακώς εἶησιν
ε. β' πληθ. ευκτ. παρακ. ρ. λείπω:	Ω. λελοιπότες εἶητε	Η. λελοιπότες εἶησαν
στ. α' πληθ. ευκτ. παρακ. ρ. παρασκευάζω:	Ν. παρεσκευακότες εἶημεν	Σ. παρεσκευακότες εἶησαν

Ερώτηση	α	β	γ	δ	ε	στ
Απάντηση						

6. Να συμπληρώσετε τις φράσεις με τον κατάλληλο τύπο του επιθέτου πᾶς, πᾶσα, πᾶν:

- α. _____ Ἀρκαδίας ἤρξαν.
 β. Τούτους ἐπιτηδειοτάτους νομίζομεν ἐπὶ _____ τῶν τεχνῶν.
 γ. Τῶν ἄλλων _____ ἀπείχετο πλὴν ὕδατος.
 δ. Εὔβουλος _____ τὸν χρόνον ἐβούλετο πράξει ταύτην τὴν φιλίαν.

7. Στις παρακάτω φράσεις να χαρακτηρίσετε τα ρήματα ως μονόπρωτα ή δίπρωτα και να βρείτε τα αντικείμενά τους:

- α. Βλάπτει τὸν ἄνδρα θυμός.
 β. Πολλὰ ἀγαθὰ οἱ θεοὶ παρέχουσιν τοῖς ἀνθρώποις.
 γ. Δίωκε δόξαν καὶ ἀρετήν.
 δ. Οἱ στρατηγοὶ ἐδίδοσαν (= ἔδιναν) τοῖς στρατιώταις καὶ τοῖς δούλοις μισθὸν καὶ σίτον.

- ε. Ἄνθρωπος ὧν μέμνησο (= να θυμάσαι) τῆς κοινῆς τύχης.
στ. Οἱ πατέρες ἡμῶν Μήδων ἐκράτησαν (= νίκησαν).

8. Στις προτάσεις που ακολουθούν να βρείτε τα αντικείμενα των ρημάτων και να τα διακρίνετε σε άμεσα και έμμεσα:

- α. Κῦρος ἀπέκρουπτεν τοὺς στρατιώτας τὴν ἑαυτοῦ λύπην.
β. Παρέδοσαν τοῖς Θηβαίοις τοὺς νεκροὺς ὑποσπόνδους (= κατόπιν συμφωνίας).
γ. Ἔμοι ὁ μὲν γὰρ πατὴρ κατέλιπεν (= κληροδότησε) οὐδέν.
δ. Ἀπέλυσεν ὁ Διονύσιος τῆς τιμωρίας τὸν ἐγκαλούμενον (= τον κατηγορούμενο) καὶ παρεκάλεσε τοὺς ἄνδρας τρίτον ἑαυτὸν εἰς τὴν φιλίαν προσλαβέσθαι.
ε. Οἱ Κορίνθιοι ἐδέοντο (= παρακαλούσαν) τῶν Βοιωτῶν ξυμμάχους γενέσθαι σφῶν τε καὶ Ἀργείων καὶ τᾶλλα κοινῇ (= από κοινού) πράσσειν.

9. Να μεταφέρετε τις λέξεις που δίνονται μέσα στην παρένθεση στην πτώση που ζητείται και να δηλώσετε αν αυτές είναι τα άμεσα ή τα έμμεσα αντικείμενα των ρημάτων από τα οποία εξαρτώνται:

- α. Μιλτιάδης ὄφειλε _____ (τὸ δημόσιον, δοτ. εν.) _____ (χορῆμα, αιτ. πληθ.).
β. Ἔπειτα δὲ ἀναμνήσω _____ (σύ, αιτ. πληθ.) καὶ _____ (ὁ κίνδυνος, αιτ. πληθ.) τῶν ἡμετέρων προγόνων.
γ. Ἡμεῖς μετεσχῆκαμεν (= ἔχουμε συμμετάσχει) _____ (σύ, δοτ. πληθ.) _____ (σεμνότατον ἱερόν, γεν. πληθ.), _____ (θυσία, γεν. πληθ.), _____ (καλλίστη ἑορτή, γεν. πληθ.).

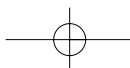
10. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τα αντικείμενα που λείπουν στην πτώση που ζητείται. Στη συνέχεια να μεταφέρετε τα αντικείμενα στα αντίστοιχα τετραγωνίδια και θα δείτε να σχηματίζεται στην ἐγχρωμη στήλη το ὄνομα του ἱεροῦ νησιοῦ του θεοῦ Ἀπόλλωνα στην αιτιατική πτώση:

- α. Αἶ τε γυναῖκες ἐν τῇ μάχῃ συνεπελάβοντο (= βοήθησαν) _____ (ὁ δῆμος, δοτ.) βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οἰκιῶν τῶ κεράμῳ.
β-γ. Σωκράτης ὠφέλει μὲν _____ (οἱ μαθηταί, αιτ.), ἐλυσιτέλει (= ωφελούσε) δὲ _____ (οἱ φίλοι, δοτ.).
δ. Εἰσί τινες οἱ καὶ ἀγάλονται ἐπὶ τῶ καταφρονεῖν _____ (οἱ ἄρχοντες, γεν.).
ε. Ἡ πατρις οὐκ ἐπιλανθάνεται (= ξεχνά) _____ (οἱ ἀγαθοί, γεν.).

					α.				
					β.				
					γ.				
					δ.				
ε.									

Πάντα πλήρη θεῶν.

Θαλῆς

Νεαρή δρομέας από τη Δωδώνη (6ος αι. π.Χ., Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας)

Η Καλλιπάτειρα

Α. Κείμενο

Ο Πausanias (115-180 μ.Χ.) είναι ο πολυταξιδεμένος περιηγητής και γεωγράφος στον οποίο οφείλουμε μια κατατοπιστική και λεπτομερειακή περιγραφή της Πελοποννήσου και μέρους της Στερεάς Ελλάδας. Στο έργο του *Ἑλλάδος Περιήγησις* μας δίνει, μεταξύ άλλων, εκτεταμένες περιγραφές θρησκευτικών εθίμων και τελετών, καθώς και σημαντικότες πληροφορίες για τη θρησκευτική τέχνη και αρχιτεκτονική των περιοχών της Ολυμπίας και των Δελφών. Με την ευκαιρία της επίσκεψής του στην Ολυμπία αφηγείται την περίπτωση της Καλλιπάτειρας, της μοναδικής έγγαμης γυναίκας που κατάφερε να εισέλθει στον χώρο τέλεσης των αγώνων και να μην τιμωρηθεί.

Κατὰ δὲ τὴν ἐς Ὀλυμπίαν ὁδὸν ἔστιν ὄρος πέτραις ὑψηλαῖς ἀπότομον, Τυπαῖον καλούμενον. Κατὰ τούτου τὰς γυναῖκας Ἡλείοις ἔστιν ὠθεῖν νόμος, ἣν φωραθῶσιν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐλθοῦσαι τὸν Ὀλυμπικὸν ἢ καὶ ὄλως ἐν ταῖς ἀπειρημέναις σφίσιν ἡμέραις διαβᾶσαι τὸν Ἄλφειόν. Οὐ μὴν οὐδὲ ἀλῶναι λέγουσιν οὐδεμίαν, ὅτι μὴ Καλλιπάτειραν μόνην, ἢ ὑπὸ τινων καὶ Φερενίκη καλεῖται. Αὕτη προαποθανόντος αὐτῆ τοῦ ἀνδρός, ἐξεικάσασα αὐτὴν τὰ πάντα ἀνδρὶ γυμναστῆ, ἤγαγεν ἐς Ὀλυμπίαν τὸν υἱὸν μαχόμενον· νικῶντος δὲ τοῦ Πεισιρόδου, τὸ ἔρυμα ἐν ᾧ τοὺς γυμναστάς ἔχουσιν ἀπειλημένους, τοῦτο ὑπερπηδῶσα ἡ Καλλιπάτειρα ἐγυμνώθη. Φωραθείσης δὲ ὅτι εἶη γυνή, ταύτην ἀφιασιν ἀζήμιον καὶ τῷ πατρὶ καὶ ἀδελφοῖς αὐτῆς καὶ τῷ παιδί αἰδῶ νέμοντες – ὑπῆρχον δὴ ἅπασιν αὐτοῖς Ὀλυμπικαὶ νῖκαι – ἐποίησαν δὲ νόμον ἐς τὸ ἔπειτα ἐπὶ τοῖς γυμνασταῖς γυμνοὺς σφᾶς ἐς τὸν ἀγῶνα ἐσέρχεσθαι.

Πausanias, *Ἑλλάδος Περιήγησις* 5.6.7-8 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

ὁ/ἡ ἀπότομος, τὸ ἀπότομον	απόκρημνος
ἢ πέτρα	ο βράχος
κατὰ τούτου ὠθεῖν (απαρ. ενεστ. ρ. ὠθέω, ὠθῶ)	σε αυτόν να πετούν (πβ. ν.ε.: ὠση, ὠθηση)
ἦν φωραθῶσιν (υποτ. παθ. αορ. ρ. φωράομαι,	αν συλληφθούν επ' αυτοφώρω / αν αποκαλυφθούν... να
φωρῶμαι) ἐλθοῦσαι (μτχ. αορ. β' ρ.	έχουν ἐρθεῖ... ἢ ἀκόμα και... να ἔχουν περάσει
ἔρχομαι)... ἢ καί...	
διαβᾶσαι (μτχ. αορ. β' ρ. διαβαίνω)	
ὄλωσ	γενικά
ἐν ταῖς ἀπειρημέναις (μτχ. παρακ. ρ. ἀπαγορεύομαι)	κατὰ τις απαγορευμένες γι' αυτές ημέρες
σφίσιν ἡμέραις	
οὐ μὴν οὐδὲ ἀλῶναι (απαρ. αορ. β' ρ. ἀλίσκομαι)	οὔτε και λένε ὅτι πιάστηκε (πβ. ν.ε.: ἀλωση)
λέγουσιν	
ὅτι μὴ	παρὰ μόνο
προαποθανόντος (μτχ. αορ. β' ρ. προαποθνήσκω)	επειδὴ εἶχε πεθάνει νωρίτερα ο σύζυγός της
αὐτῆ τοῦ ἀνδρός	
ἐξεικάσσα (ρ. ἐξεικάζω) αὐτὴν τὰ πάντα ἀνδρῶ	αφού μεταμφιέστηκε (πβ. ν.ε.: εικασία, εικαστικός) πλή-
γυμναστῆ	ρως σε ἀντρα γυμναστή
ἤγαγεν (οριστ. αορ. β' ρ. ἄγω) τὸν υἱὸν μαχοῦμενον	ἔφερε (πβ. ν.ε.: αγωγός, αγωγή) σαν γυμναστής τον γιο
(μτχ. μέλλ. ρ. μάχομαι)	της για να αγωνιστεῖ
τὸ ἔρημα	ο φράκτης
ἀπειλημένους (μτχ. παρακ. ρ. ἀπολαμβάνομαι)	περιορισμένους
τοῦτο ὑπερπηδῶσα (μτχ. ενεστ. ρ. ὑπερπηδάω,	καθὼς πηδούσε πάνω από αυτό
ὑπερπηδῶ)	
ἀφιᾶσιν (οριστ. ενεστ. ρ. ἀφίημι) ἀζήμιον (επίθ. ὁ/ἡ	αφήνουν ατιμώρητη
ἀζήμιος, τὸ ἀζήμιον)	
ἢ αἰδῶς	ο σεβασμός
νέμω αἰδῶ	αποδίδω σεβασμό
ἔσερχομαι	μπαίνω

Ερμηνευτικά σχόλια

Κατὰ τούτου τὰς γυναῖκας Ἡλείους ἐστὶν ὠθεῖν νόμος, ἦν φωραθῶσιν ἐς τὸν ἀγῶνα ἐλθοῦσαι τὸν Ὀλυμπικόν: Ξένοι, βάρβαροι, ἀκόμη και δούλοι μπορούσαν να παρακολουθούν τους Ολυμπιακούς Αγώνες. Απαγορευόταν ὅμως ρητὰ να εισέρχονται στο στάδιο και να παρακολουθούν τους αγώνες οι ἔγγαμες γυναῖκες. Η μόνη ἐνήλικη γυναῖκα που μπορούσε να παρακολουθήσει τους αγώνες ἦταν η ἰέρεια της θεᾶς Δήμητρας.

Οὐ μὴν οὐδὲ ἀλῶναι λέγουσιν οὐδεμίαν, ὅτι μὴ Καλλιπάτειραν μόνην: Η μοναδική ἔγγαμη γυναῖκα που τόλμησε να παραβιάσει το ἀβατο της Ολυμπίας ἦταν η Καλλιπάτειρα ἀπὸ τη Ρόδο, που καταγόταν ἀπὸ μεγάλη οικογένεια ολυμπιονικῶν. Αυτή, ὅταν ἔμεινε χήρα, ἀνέλαβε ἡ ἴδια την ἐκγύμναση και την προετοιμασία του γιου της Πεισιρόδου, για να λάβει μέρος στο ἀγώνισμα της πυγμαχίας κατὰ την 96η Ολυμπιάδα (396 π.Χ.). Φλεγόμενη ἀπὸ ἐπιθυμία να παρακολουθήσει τον γιο της να ἀγωνίζεται και να νικά στην Ολυμπία, ἀφήφησε τον σχετικό νόμο, μεταμφιέστηκε σε ἀντρα γυμναστή και πέρασε στο στάδιο.

ταύτην ἀφιᾶσιν ἀζήμιον και τῷ πατρὶ και ἀδελφοῖς αὐτῆς και τῷ παιδὶ αἰδῶ νέμοντες: Απὸ σεβασμὸ πρὸς τον πατέρα, τον σύζυγο και τον γιο της για τη σημαντικὴ ἀθλητικὴ συνεισφορὰ τους, οι ἐλλανοδίκες δεν την τιμώρησαν, ἀλλὰ την ἀφησαν ἐλεύθερη. Ἦταν κόρη του περιφήμου ολυμπιονικῆ Διαγόρα και σύζυγος ἐνὸς ἐπίσης μεγάλου ολυμπιονικῆ, του Καλλιάνακτος, ἐνὸς τα ἀδέρφια της και ο γιος της κέρδισαν κι αὐτὰ σημαντικὲς νίκες στους Ολυμπιακούς Αγώνες και στα Ἴσθια.

Ερωτήσεις

1. Ποιος νόμος ίσχυε στους Ηλείους για όποια έγγαμη γυναίκα διέβαινε τον Αλφειό κατά τον χρόνο τέλεσης των Ολυμπιακών Αγώνων;
2. Ποιος νόμος ψηφίστηκε από τους ελλανοδίκες μετά από όσα συνέβησαν με την Καλλιπάτειρα;
3. Έχετε υπόψη σας σύγχρονες μορφές κοινωνικών ή άλλων διακρίσεων εις βάρος των γυναικών στη χώρα μας ή στον υπόλοιπο κόσμο; Ποιοι παράγοντες θεωρείτε ότι συμβάλλουν στην ύπαρξη και στη διατήρησή τους;

Το στάδιο της αρχαίας Ολυμπίας

Παράσταση δόλιχου δρόμου (αττικός μελανόμορφος αμφορέας, 500 π.Χ., Αρχαιολογικό Μουσείο Ρόδου)

